

דין וחשבון

(אלול חרצ"ז-אדר א' תרצ"ח. אוגוסט 1937-פברואר 1938)

1. הועד המרכזי

הועד המרכזי התאסף בתקופת החשבון ארבע פעמים ושתי ישיבות נדחו. הישיבה הראשונה והרביעית היו מוקדשות לכירור שאלות ארגוניות ומדעיות (הרכב הועד האדמיניסטרטיבי, לשוננו לעם, לשוננו מפעל היובל, הצעות המערכת, טכניקה ומדע" בנוגע לפרסום מונחים) ובישיבה השניה והשלישית נידונו שאלות-לשון. בחוברת זו מתפרסמים ענינים שנידונו בישיבה השניה. החומר שנידון בישיבה השלישית הוא חלק מהמלון למונחי הבשול, העומד להתפרסם.

ה' א. מ. ליפשיץ התפטר מחברותו בועד המרכזי ובמקומו נבחר הד"ר חיים בראדי.

2. הועד האדמיניסטרטיבי

עם פטירתו של ה' אבינעם גלין ז"ל, שהצטיין בפעילותו בועד האדמיניסטרטיבי, חל עכוב ממושך בעבודת הועד האדמיניסטרטיבי. תוכנו כמה תכניות להקמת ועד פעיל, שיוכל לסייע לבסוס מפעלי ועד-הלשון ולהנהלת עניניו המשקים.

בישיבת הועד המרכזי נשמעה הרצאתו של מנהל הלשכה המרכזית בענין זה ונתקבלו החלטות בדבר הרכב חדש של הועד האדמיניסטרטיבי אשר יגש בקרוב לפעולות.

3. מפעל היובל

בט"ו מנחם אב תרצ"ט תמלאינה חמשים שנה ליסודו של ועד הלשון העברית, הועד המרכזי מלא את ידי הלשכה המרכזית לעסוק בעבודת הכנה למפעל היובל.

4. ועד הלשון העברית והאוניברסיטה העברית

השתתפותם של רבים מהפרופסורים והעובדים המדעיים של האוניברסיטה העברית בועד הלשון ובוועדותיו המקצועיות והתפקידים המשותפים המוטלים על שני המוסדות בשדה חקירת הלשון הכשירו מכבר את הבסיס לקשרי-קבע בין שניהם וגרמו לדיון מקיף בשאלה זו בישיבת המכון למדעי היהדות ובוועדה

המתמדת של האוניברסיטה. ההצעות שהוגשו על ידי פרופ' נ. ה. טורטשינר נידונו ועומדות לדיון בשני המוסדות.

5. ועד הלשון העברית והועד הלאומי

מחלקת החינוך שעל יד הועד הלאומי פרסמה חוזר למורים ולבתי-הספר, שבו העירה על ערכו החיוני של הרבעון "לשוננו" לצרכי המורים והמליצה על הפצתו. ועד הלשון הסכים, כידוע, לתת הנחה מיוחדת של 30% למורים ולבתי הספר הרוכשים את כתבי הועד.

מחלקת התרבות שעל יד הועד הלאומי קבלה עליה לסייע להפצת מלוני הלשון העברית. "לשוננו" וכל שאר כתבי הועד בקרב הנוער והבוגרים המבקרים בשעורי-ערב וכמו כן לפרסם על פעולות ועד הלשון בקונטרסים "תרבותנו בארצנו", שהתחילה לפרסם בקביעות.

6. קשרים עם מפעלי התרבות העברית בתפוצות

חוץ מן ההספקה הקבועה של כתבי הועד לבתי-ספר עבריים ולעתונות בגולה נקבעו בתקופת החשבון קשרים יותר אמיצים עם "הברית העברית העולמית" ועם מרכז "תרבות" בפולין והועמדו לרשותם כתבי הועד לצרכי בתי הספר העבריים בתפוצות.

כמו כן נקבעו קשרים עם הסתדרות הנוער העברי בארצות הברית באמצעות בא כחה דניס השוהה בארץ. ההסתדרות מבטיחה לסייע להפצת כתבי הועד בחוגי העברים בארצות הברית.

7. בוועדות המקצועיות בירושלים

במשך תקופת החשבון נכנסו הוועדות בירושלים ל-54 ישיבות ו-7 ישיבות לא התקיימו מפאת העדרם של רוב החברים מן הישיבה. אחוז החסורים שגרם לבטול הישיבות היה 11.5%.

בפגרת הקיץ של המזכיר, שחלה בתקופה זו, היתה המזכירות סגורה לקהל, אולם המזכיר המשיך לעסוק בעבודה פנימית דחופה ביותר.

פעולת הוועדות המקצועיות לא רפתה בתקופת החשבון; אדרבה, על הוועדות שנזכרו בדו"ח הקודם נוספו שתיים, ואלה הוועדות:

(1) הועדה לעניני לשון אקמואליים, שאליה נצטרף הרב מ. צ. סגל, התאספה 7 פעמים ושתי ישיבות נתבטלו. בישיבותיה נידון כל החומר שהגיע ללשכת הועד בירושלים. מעט מן המונחים שקבעה והתשובות שהשיבה מתפרסם בחוברת זו (עמ' 148).

(2) הועדה למונחי ארכיאולוגיה, שחבריה הם: מר בן-דור, פרופ' נ. ה. טורטשינר, מר ש. ייבין, פרופ' ל. מאיר, ד"ר ב. מיזלר, מר י. פרס, פרופ' ש. קליין, התאספה פעמים. בישיבה השניה השתתף גם הגיאולוג הד"ר אבנימלך. תוכנה תכנית לפרסם במלון מיוחד את המונחים שנקבעו ועוד ייקבעו ע"י הועדה הזאת.

(3) הועדה למונחי מתימטיקה גבוהה, שמשותפים בה כל חברי הועדה למתימטיקה אלמנטרית, התאספה 5 פעמים ועסקה בקביעת מונחים בתורת הקבוצות, חשבון אינפיניטסימאלי והחלה לעסוק באלגברה. מספר המונחים שנידון בה הוא 145 בערך, יש תקוה שבחוברת הבאה תפורסם רשימת-מונחים שתוכן ע"י הועדה.

(4) הועדה למונחי הרדיו התאספה 7 פעמים וסיימה את עבודתה שקבלה על עצמה ומספר המונחים שקבעה הוא 330 בערך (ע' עמ' 133) על ישיבות הועדה יש להוסיף 6 ישיבות מיוחדות עם מומחה שבועה לשם הכנת החומר לדפוס והגהתו.

(5) הועדה למונחי התיאטרון התאספה 6 פעמים. היא המשיכה בהכנת המלון למונחי התיאטרון ודנה בפרקים VIII - XIII המכילים כ-225 ערכים.

(6) הועדה למונחי הבישול, התבשילים והמאכלים התאספה פעם ומלבד זאת היו למזכיר שתי ישיבות עם מומחה שבועה להכנת רשימת המונחים הטעונים עיון ואשור. הוכנה הכרטיסיה של המדון למונחי הבישול, וחלק הנוגע לשמות חלקי הבשר הועבר לועדה מיוחדת (ע' להלן). המלון למ' הבישול יפורסם בזמן הקרוב.

(7) הועדה לקביעת כלליהפיסוק שחבריה הם: פרופ' נ. ה. טורטשינר, פרופ' ד. ילין, פרופ' י. קלוזנר, ופרופ' ח. י. רות, התאספה 6 פעמים. בישיבה הראשונה הרצה הפרופ' קלוזנר הרצאת פתיחה המתפרסמת בחוברת זו (עמ' 127).

כללי הפיסוק שהציעם נידונו סעיף אחר סעיף ולאחר מו"מ ארוך ויסודי נוסחו באופן ארעי רוב כללי הפיסוק. בחוברת הבאה תתפרסם סקירה מקפת על פעולת הועדה ויוצעו הכללים שהניחתם.

(8) הועדה לקביעת שמות חלקי הבשר שחבריה הם: הפרופ' ש. אסף, הד"ר ח. בראדי, מר אליעזר כהן, ראש-המנקרים, והא' א. מ. ליפשיץ, עסקה בקביעת שמות עבריים לכל חלקי הבשר כפי שהם נמכרים באיטליזים — לצרכי המלון למונחי הבישול. יסוד לדיון שמשו רשימות שהועברו לרשות מזכירות הועד בירושלים מאת מזכירות הועד בתל-אביב ורשימה שהוכנה ע"י חבר הועדה מר א. כהן. הועדה שמה את לבה בעיקר

לחלוקת-הבשר הנוהגת בארץ בכלל ולמונחים המקובלים בקרב המומחים בירושלים בפרט. עבודתה נסתיימה והחומר יוצא גם בלוחות מיוחדים לתקנת בעלי האיטליזים. מספר הישיבות היה 4. מלבד זאת היתה ישיבה אחת עם מומחה הועדה לפני התכנס הועדה לעבודתה.

8. בוועדות המקצועיות בתל אביב

במשך תקופת החשבון נכנסו הועדות בתל אביב ל-58 ישיבות ו-5 ישיבות לא התקיימו מפאת העדרם של רוב החברים מן הישיבה. אחוז החסורים שגרם לבטול ישיבות היה 9.4%.

(1) הועדה לתקנת הלשון התאספה 24 פעמים, והמשיכה כרגיל לטפל בחומר המתפרסם ב„לשונונו לעם“. מאמצים שונים שנעשו לשפור המדור נתקלו בקשיים בעלי תכונה ספרותית וחמרית. ביחד עם זאת שימשה הועדה מקום דיון לשאלות הבאות לפני לשכת הועד בתל-אביב. שהמוזכיר לא ראה את עצמו רשאי לטפל בהן על אחריות עצמו.

(2) הועדה לעריכת המהדורה השניה של המלון התכני צריכה עוד לעבור בקריאה ראשונה על 18 עמ' של המלון (מסך 256 עמ'). לאחר זאת יקרא החומר בוועדה קריאה שניה לשם התאמת הדברים והכרעה במונחים שהושארו ב„צריך עיון“ בשעת קריאה ראשונה. לאחר גמר העיון בקריאה ראשונה ישלחו טפסי התקונים למוסדות ולאשישים בני סמך לשם קבלת הערותיהם. כמה שאלות שבהן נחלקו הדעות בוועדה תבואנה להכרעת הועד המרכזי.

(3) הועדה למונחי הוואולוגיה התאספה פעמים לשם קביעה אחרונה של מונחי הדגים לרגל הדפסת שמות ערביים ומדעיים (ברומאית) על לוחות הדגים שנדפסו בחורף שעבר. הלוחות בצורתם החדשה יצאו לאור והם נפוצים ברבים. אחרי זאת הפסיקה הועדה את עבודתה לפי דרישתם של כמה חברים עד שובו של מר י. מרגולין מחוץ לארץ. עם שובו של הנ"ל בסוף דצמבר נתחדשה העבודה, והועדה מסיימת עכשו את הקריאה השניה (הסופית) של רשימת הזוחלים המצויים בארץ.

(4) הועדה למונחי-הספנות נתכוננה אחרי מאמצים רבים בראשית אוקטובר. משתתפים בה שני חברי הועד, מומחה אחד ובא כח החבל הימי לישראל. הועדה הספיקה לדון ב-100 מונחים בקירוב וגם לעבור על רשימת מונחים שהוצעה לה לדיון מטעם מר ברלס. העוסק בחבור חוברת על הצופיות הימית למען חוגי-הצופים בארץ.

(5) בוועדה למונחי מכוניות חל שינוי בהרכב החברים. בתור ב"כ ועד הלשון משתתף בה ה' י. גרוובסקי ובמקום מר שינברג, ב"כ אגודת המהנדסים והאדריכלים, נתמנה מטעם האגודה הנ"ל מר גלברט, אשר טרח והכין רשימה של

450 מונחים בקירוב מן החשובים ביותר במקצוע המכוניות. רשימתו סדורה לפי הענינים בשפה הצרפתית בצרוף הצעות מונחים בעברית שנלקטו ממקורות שונים. הועדה עברה על 75 מונחים מרשימה זו נוסף על הרשימות אשר טפלה בהן קודם שקגיש מר גלברט את הצעתו. יש לקוות, כי עד סוף הקיץ יהיה חלק של הרשימה מוכן לדפוס בתור מלון מיוחד.

(6) הועדה למונחי התעמלות סיימה את עבודתה עם הדפסת המלון למונחי התעמלות.

(7) הועדה למונחי החשמל אינה מתאספת לפי שעה. מכיון שאחדים מחבריה משתתפים בוועדות אחרות ואינם יכולים להקדיש זמנם לשתי ועדות כאחד.

(8) הועדה למונחי פיסיקה לא פתחה בפעולתה מפני הקושי למצוא זמן מתאים לשיבות משותפות של חברי הועדה בתל אביב וירושלים.

במשך שנת החשבון יוכנו, איפוא, לדפוס: (1) מהדורה ב' של המלון למונחי התכניקה. (2) רשימה ראשונה של מונחי-ספנות. (3) מלונים קטנים לבעלי-מלאכה שונים (נפחים, מסגרים, דוודים וכו') מתוך חומר המלון התכני.

9. הלשכה המרכזית והמזכירות המדעית

א. פרסומי ועד הלשון

מסבת הדיון המאוחר בתקציב ועד הלשון לשנת תרצ"ח בועד המנהל של מוסד ביאליק חל אחר בפרסום חוברת זו של „לשוננו“ והיא יוצאת כפולה. שתי החוברות הבאות עומדות להופיע בזמן.

יצא לאור לוח מצויר של שמות הדגים בעברית בצרוף השם המדעי (ברומאית) ותרגום ערבי. מחיר הלוח 20 מא"י.

אחרי הכנות ממושכות ביציקת סימנים מיוחדים והדפסה מוקפדת יצא לאור הכרך השני של „מחקרים לשוניים“ בעריכת פרופ' י. ה. טורטשינר: ד"ר אפרים פורת – „לשון חכמים לפי מסורות בבליות שבכתבי יד ישנים“, 204 עמודים מחיר הספר 250 מא"י, מכורך בד 300 מא"י.

חבר הועד פרופ' נחום סלושץ הגיש לפני הועד כתב יד ספרו „עבר וכנען“, העוסק בחקירת-השוואה בין שתי הלשונות והמגלה את ערכה של הלשון הכנענית לצרכי הרחבת לשוננו. יש לקוות, כי הספר יצא לאור בתור כרך ג' של „מחקרים לשוניים“.

ב. במזכירות המדעית בירושלים

עם גמר פעולתן של אחדות מן הועדות וגישתן לפרסום רשימות מונחים

רבה עבודתה של המזכירות המדעית. המזכיר הכין כרגיל חומר לשיבות, ניסח את הפרוטוקולים של ישיבות הוועד המרכזי ושל הוועדות והכין לדפוס את המלונים והרשימות. כמו כן השתתף בהגהת החוברת א-ב של "לשוננו" כרך ט ובסדור המדור "ספרים שנתקבלו במערכת". בתקופת החשבון התקיימו 54 ישיבות מ"מ 61 שהוזמנו וב"מ 53 מהן השתתף המזכיר. המזכירות נענתה לדורשיה בעניני לשון בעל פה ובכתב. בתקופת החשבון יצאו 104 מכתבים: בעניני לשון ושינוי שמות, בעניני מערכת "לשוננו", הוועדות המקצועיות, ספרית הוועד ועוד.

ג. במזכירות המדעית בתל אביב

הלשכה עבדה כרגיל במשך תקופת החשבון הזה. חוץ מהשתתפותו בישיבות הוועדות המקצועיות ונסיעותיו לישיבות הוועד המרכזי בירושלים, נענה המזכיר מדי יום ביומו לשאלות המבקרים. לרגל השתתפותו של המזכיר בחפירות בתל כודאדי (תחנת רדינג) נקבע זמן העבודה בלשכה בשעות שלאחר הצהריים. ביום 21 לינואר 1938 עברה לשכת הוועד מבית אחד העם, אשר בו שכנה באחד מחדרי הספרייה הקטנים, לבית ביאליק.

בבית ביאליק הועמד לרשות ועד הלשון חדר מרווח המיוחד רק ללשכת הוועד. עם שינוי המקום הזה רכשה לה הלשכה גם תוספת רהיטים וכלים הדרושים לציודה. יש לציין כאן באופן מיוחד את מתנתו של הסינדיקט לתפוחי-זהב יפו בע"מ, שנתן ללשכה שלחן גדול.

בחודש זח יערך טכס פתיחה רשמי של הלשכה בדירתה החדשה. בתקופת החשבון פנו ללשכה 95 אנשים בענינים שונים (מונחים, שינוי שמות משפחה, בחירת שמות פרטיים לילדים, שמות לבתי חרושת, תרגום מודעות וסגנון).

בתקופה זו נקבעה עבודת גומלין בין המזכירות המדעית בירושלים ובתל אביב וכל לשכה שולחת לחברתה את החומר העומד לדיון בוועדות המקצועיות במקום ונותנת לה הזדמנות להעיר את הערותיה. באופן זה תמנענה כפילות וסתירות בקביעת מונחים.

ד. בחברת "אמוני הלשון העברית"

קושייהימים לא מנע את מנהל הלשכה המרכזית מלהמשיך בפתוח פעולתה של החברה ובהגשמת תכנית הבסוס של ועד הלשון. בעקב המשא והמתן הממושך עם באי-כוח הסוכנות והוועד המנהל של מוסד ביאליק הצלחנו למנוע קצוץ בתקציבו של ועד הלשון.

מחמת חוסר רווחים לקרן גולדברג בשנה זו עלה בידינו לקבל גם בשנת תרצ"ח מאת הנהלת הקרן רק את מחצית הסכום שהוקצב לוועד הלשון לפי צוואתו של י. ל. גולדברג ז"ל — 150 לא"י, ואנו מקוים, כי בשנת החשבון הבאה יסולק לוועד החוב המגיע לחשבון השנים הקודמות, וצוואת העסקן המנוח שטרם כל ימיו לתקנת מצבו של הוועד, תתקיים במלואה.

מכלל סניפי החברה בארץ התקדמה בעיקר עבודתם של הסניפים בחיפה ובחדרה. לוועד המקומי של החברה בחיפה נכנסו עסקנים חשובים ה' בהרב, מנהל חברת החשמל, מ. בירמן, ה' ברגר, מנהל "הדסה", ה' לונץ, סגן מנהל אפיק, ד"ר מ. סולוביציק, ה' סליצן, מנהל "שמן", ד"ר פרלמוטר, חבר הוועד הד"ר י. א. רבין ועו"ד שוהם-פינקלשטיין. נתפרסם מכתב חוזר מיוחד, הפרופ' נ. ה. טורטשינר ומנהל הלשכה הד"ר ש. איזנשטדט בקרו בחיפה לצרכי חזק הפעולה. נרכשו ע"י חברי-הוועד חורמים חדשים מכלל המוסדות והאישים. ביחוד פותחה פעולה בקרב המורים. הוומן גובה קבוע; ה' מ. בירמן קבל על עצמו לפקח על הגשמת תכנית העבודה ולעמוד בקשרי-קבע עם הלשכה המרכזית.

מנהל הלשכה בקר בחדרה ואחרי הרצאתו הפומבית על אליעזר בן יהודה ותחית הלשון העברית נתכנסו פעילי-הסניף למסבה מיוחדת, שבה ניתנה על ידי מנהל הלשכה סקירה מפורטת על פעולת ועד הלשון וצרכיו ונבחר ועד חדש: ה' מאירסון, יושב ראש ועד המושבה — נשיא הכבוד; ה' גולדברג — נשיא, הד"ר נפתלי מנצח, א. מ. ש. מנהל ביה"ס ה' אמת, הגב' צלה רם — חברים. הוועד החדש נגש להרחיב את גבולי העבודה המקומית ולהפיץ את כתבי הוועד. הד"ר נ. מנצח, הממלא כבתחילה את החלק העיקרי של העבודה, בקר גם בכרכור ובפרדס-חנה והכשיר את הקרקע ליסוד סניפים מקומיים של החברה. הסניפים ברחובות וראשון-לציון לא גילו בתקופת החשבון, למרות כל מאמצי של הלשכה, כל סימני-פעילות.

ההכנות ליסוד סניף החברה בפתח תקוה עוד טרם בוצעו. בשיקגו שבארצות הברית נוסד סניף ראשון של החברה בהשתדלותו של ד"ר י. א. לוי, אשר קבל עליו לעשות פרסום לפעולות ועד הלשון בחוגי-העברים. פרופ' נ. ה. טורטשינר יצא לחוץ לארץ לשם מפעל משותף למען האוניברסיטה העברית וחברת "אמוני הלשון העברית". עם תום תקופת הדין וחשבון עזב הפרופ' טורטשינר את פולין, שבה ביקר בשתיים עשרה ערים ובכללן ורשה, לודו, ביאליסטוק.

ה. לוח וזכרון

— בי"ט חשון תרצ"ח נפל בידי מרצחים חבר ועד הלשון ה' אבינעם

י ליין ז"ל. חברי ועד הלשון לווהו לבית עולמו, השתתפו בהספדו ובצער אביו, גשיא ועד הלשון, הפרופ' דוד ילין ומשפחתו. לשכת ועד הלשון בירושלים ובתל אביב היתה סגורה לאות אבל.

במלאת שלשה חדשים לפטירתו סודרה על ידי ועד הלשון אספת-אזכרה בכ"א שבט תרצ"ח באולם קרן היסוד בהשתתפות פרופ' נ. ה. טורטשינר פרופ' י. קלוזנר וד"ר יוסף ריבלין.

— הועד השתתף בצערו של חבר הועד הפרופ' ח. בראדי במות עליו אשתו.

— הועד השתתף בצערו של חבר הועד הפרופ' ש. אסף במות אביו — הועד השתתף בצערו של ד"ר עמנואל וליקובסקי במות אביו ר' שמעון יחיאל וליקובסקי, העסקן התרבותי הותיק, מיסד המכון. „שפתנו“ ומוציא לאור הקבצים „שפתנו“.

— הועד שלח את ברכתו לחברו ה' יהודה גרזובסקי למלאות לו 75 שנה ולחברו ה' יוסף מיוחס למלאות לו 70 שנה ואחל להם אריכות ימים ועבודה פוריה בשדה הלשון העברית.

הערת המערכת:

סופרי „לשוננו“ מתבקשים לשלוח את החומר הספרותי הנועד לפרסום כתוב בכתב-מכונה, החומר הנשלח בכתב-יד יועתק במכונה על חשבון המחבר.